Массо а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

(«СВЕТ») ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувл 1923 шера дезз • ЕРА, 24 апрель, 1975 шу. • № 49 [illegible]. • Мах 2 кап.

Советски Союзан Турпалан СССР летчик-космонавтан В. Г. Лазаревн Ленинан орден елларах долу СССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТАН ПРЕЗИДИУМАН УКАЗ

«Союз» кхочу космически кеманца полет еча хана къонахчалла гайтарна Ленинан орден дойла Советски Союзан Турпалан СССР летчика-космонавта Лазарев Василий Григорьевична.

СССР Лаккхехьарча Советан Президиуман Председатель Н. ПОДГОРНЫЙ.
СССР Лаккхехьарча Советан Президиуман Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1975 ш. 21 апрель.

Советски Союзан Турпалан СССР летчик-космонавтан О. Г. Макаровн Ленинан орден елларах долу СССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТАН ПРЕЗИДИУМАН УКАЗ

«Союз» кхочу космически кеманца полет еча хана къонахчалла гайтарна Ленинан орден дойла Советски Союзан Турпалан СССР летчика-космонавта Макаров Олег Григорьевична.

СССР Лаккхехьарча Советан Президиуман Председатель Н. ПОДГОРНЫЙ.
СССР Лаккхехьарча Советан Президиуман Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1975 ш. 21 апрель.

ЗАМАН КОТАЛОНИЙ БАЙРАКХ

Социально-политически хийцамаш цхьаъ болу. Ленински партин гонахь вовшахкхетта болу КПСС XXV съезд баха ма боьдуш Владимир Ильич Ленин вина 105 шо дизарна. Советски халкъо Ленинан идейн байракх кIел кхиам баьхна, дуьнен тIехь хьалхара социалистически общество. Дай-мехка Сийлахь-боккхачу тIом хьуна зама. Советски халкъан нах эскарш Дай-мехкан Сийлахь-боккхачу тIом тIехь Котало яьккха 30 шо дизар кастте деллерга хьорнийн прогрессивни ахамлено. Ленински цIе культуран къам. Ленински ирсан творчески дегIахьа КПСС XXIV съездо белгалъяьккха программа тIехь. Дукха хан йоццу хьалха КПСС Центральни Комитетан Пленуман итогаш советски нахе беррига дуьнен тIехь партин XXIV съезд арадаьлла политика курс чакхъяккхар Политбюро, КПСС ЦК Генеральни секретаран Л. И. Брежневан беш болу болх.

Советски халкъана цхьана Коммунистически партин Советски пачхьалкхан хьалха, марксизман гениальни теорих, дуьнен халкъаш юкъара болхлой классан барта, дерриг дуьнен тIехь къахьегархой хьехархой доттагIий вовшашна торжественни хазду деррига прогрессивни адамаллено.

Дезачу денна хетаиь кху 22 апреле Москва хиира торжественни заседани.

Съездийн Кремлевски Дворце гулбеллабар столицера а Подмосковьера а производствехьалха латтарш, партин ветеранаш, Iилманан культуран деятелаш, Советски Эскаран Флотан бIаьхой, партийни, советски, общественни организацийн векалш. Цигга бар кхин мехкашкара дипломаташ, советски а долчу дешнара а журналисташ.

17 сахьт хьалха. ЧIогIа тIоьрахь а тохуш тIайхкар заседане дакъа лоцуш хиира президиуме нохкъостий Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, А. А. Гречко, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, Ф. Д. Кулаков, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, Д. Ф. Устинов, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев.

Уккхаза бу — СССР Лаккхехьарчу Советан Президиуман Председателан заместителаш, СССР Министрийн Советан Председателан заместителаш, СССР Лаккхехьарчу Советан палатийн председателаш, КПСС МГК-ан МК-ан секретараш, партин ветеранаш, советски а общественни а организацейн векалаш, цIин хеза болу военачальникаш, СССР летчикаш-космонавташ.

Торжественни заседани хьайиллар КПСС ЦК Политбюро члена, КПСС МГК хьалхарча секретаро В. В. Гришина.

Зала чу дIаделкхар Советски Союзан Пачхьалкхан гимн.

«Сийлахь-воккхачу Ленинан васкетегIа» аьлла доклад бир КПСС ЦК Политбюро члена, КПСС ЦК секретара М. А. Суслова.

ХЬИНАРЕРЧА КЪАХЬЕГАМЦА БЕЛГАЛДАЬККХАР

Ерригсоюзни коммунистически субботник долчу дийнахь хьинаре къахьийгар республикерчу къахьегамхоша. БIаьш эзарнаш болхлой, гIуллакхера нах, колхозкой къахьегаш хилар заводашка, фабрикашка, гIишлош еча, транспорте, хьашка, фермашка, городашка, юрташка лоцтамбеча.

Республикан статистически управлене дешнех коммунистически субботнике дакъа лаьцнарг 577 эзар саго, уьш хуа сохка коммунистически субботнике дакъа лаьцнарел 20 эзар саг дукхагIа.

Заводийн, фабрикийн болхлоша арахийцар 1323 эзар сом мехала тайп-тайпана продукци, кхо хул дIадаьхачу шера коммунистически субботнике арахийцачул 60 эзар сом мехала дукхагIа.

Цу дийнахь Даьхенна дIаелар дукха тайп-тайпана машенаш, оборудовани, приборш, кхин гIирс. Беркъаш халкъан мел хьу дукха а тоьаш.

Материальни производства лакхьошкхь къахьегамхоша даьккха 371 эзар сом пятилеткан фонда юкъадахьар.

Коммунистически субботник долчу дийнахь хьинаре къахьегарца белгалъяьлар беррига болхлоша, гIуллакхерчу нахе дакъа лоцуш хиира «Красный молот» заводан коллектив, цо 130 эзар сомна мехала продукци арахийцар. Иштта дика къахьийгар 35 эзар сом мехала продукци арахийцачу «Электроприбор» заводан, 21 эзар сом мехала продукци арахийцачу «Пищемаш», «Трансмаш» заводаш, субботнике 99 процент болхлоша дакъа а лоцуш 99 эзар сом мехала продукци арахийцачу швейни производствени объединене, бIаь эзар сом мехала продукци арахийцачу дуккха комбинатан коллективана.

Коммунистически субботник долчу дийнахь хьинаре къахьийгар гIуллакхерчу нах, ялххархоша, дешархоша, студенташа, кхиболчу наха.

СИЙЛАХЬ-ВОККХАЧА ЛЕНИНА ВАСКЕТЕГIА

Москве хиннача, В. И. Ленин вань 105 шу дизара хотальча, торжественни заседане новкъоста М. А. Суслова ябь доклад

Новкъостий! Владимир Ильич Ленин ваь ан советски халкъан деррига дуьнен тIехь къахьегамхойн вахара юкъезадаь эггара доккхагIниа сийлатIехь долчу цIейн иаI синна. Ленинан цIи боьдуш боьттина а ерригача прогрессивни адамашта.

Революционни уьллин революционни гIуллакхийн генито В. И. Ленина кердача, даккхий де боарна тIе йоаккхаш кхин марксизм. Цо кхоьллинд дерригачу дуне а чулоацаш, каштIамагIра социализман доьзара закономерносташ, общественни революционни дорлашан ярга бола кийса вовшахкхаьаб болхлой классана берригача къахьегамхоштен.

В. И. Ленин — хIинзарча заман хьаькъал, сий, эхь-эздел шийна чулацам бола кердача тайпа пролетарски партин тьачар. Цуна кулгалла хетъяьхинай Сийлахь-боккха Октябрьски социалистически революци, хьалхий дуьнен тIехь эггара хьалхара социалистически пачхьалкхе — ...

... мехкъяьбаха даьлийна ба советски нах. Болхлой, ахархой, интеллигенци хаддаме къахьегам тахан из да юкхьяьнначу пятилеткай творчески пафос. Дай-мехка Сийлахь-боккхачу тIом тIом тIехь чакхбаьккхача тIакхьаьгIари шовшкахь советски нохкъа хурнаш гIалакхаш дIахо аьхьаьи дегIакхуьллаи.

Ленинизмин байракха кIел хьалъеш лотт Советски Союзо коммунистически обществон дегIаьяьр чоьнна социалистически системаш, цIогIацIа дуьнен халкъента юкъера коммунистически болама мехкIаьанш кхоьбарахь, ...

ДегIаьначе социализма экономика Iалашду общественни производство масса оагIорахьара, тешаме лакхъяяра. Укх тIаьккъарча итт шера шовзз дукхагIа хиина мехкан къамана доьа, арахеца промышленни продукци — 2,2 эза. Цу шерашка болх бе болабенна бIаьь эзар гергга йоккха пачхьалкхен промышленни предприяти, цоьва юкъе а Волжски автомобильни завод, дуьне тIа эггара йоккхагIиола Красноярски ГЭС-и Ленинградски атомни станция, дуьнен тIа эггара йоккхагIиола Криворожски металлургически заводиа дозелани пиийцх сиина йола гигант. Хьалхе йолайиа Камски автомобильни завод, Байкало-Амурски магистраль, Каракумски Iалайн оулькъи ...

... нохкъ сихьар, из вIаштIехьбоаккхилга эргадахкха тоадар. Белгтала аьлча, промышленности из гуьадахийнад хIанз цхьа эзари ак эзари соагIа йола хозрасчетни объединени хьерраш. Объединенеш дегIахиадар — производства ду йоца эргадахкха толоаргедзе, цуй эффективность лакхъяргахьа бехкха йоккха эIа.

Парте чIоагIа доархIам бу керда организационни формий юрта боахамаш юкъехдахьара. ХIанз болх беш 5800 боахамий юкъара организаца я, колхозаш ... дуккха а ... цаш, тIа-тIа дукхагIа ержаш латт агропромышленни комплексаш. Цу берригача хIамаша ... оттадеш бола эIа хьалш кхеддо юртбоахама специализаци концентраци яра, цкхьа механизаци яри из вIаштIехьаккхареи боарам лакабара, юрта боахамеи къахьегаре ...

... мунизм хьалхара нахьъагIа а эггара хьалхарча аргIанна коммунизма материальни-технически база хьоара данькъе а. ЧIоагIа вIацдари хьальнахай лерхIам болча сийлахь-боккхача хIоманаце — коммунизмагахь дIахо толаме дIахьалхаштахь ахара.

Толамаш хаза доагIача тайпа белгал а доахаш, вай парте ленински традици аьлча, корагIадьнарез хаелча бац ... тIеерзам.

ЛоархIаме экономически политически дехар латт вайна хьалхашка. 1975 шера заданеш кхоачаш тIехкхоалашца, бIаьча бIасагIа пятилетка толаме чакхбоаккхаргехь. Эггара хьалхарча аргIанна халкъа боахама дерригача доакъошка. беча баьха эффективность лакхъяра, социалистически экономика ...

Халкъа хьал-торо лакхъяр парте пачхьалкхенза чакхдоаха гIуллакхаш къаьстта а шерагIа даьжа укх тIехьарча итт шера, цу гIуллакха торонаш а боарам боаццаш дукхагIа хиннача хана. Дикка дукхагIа хиний къахьегамхой ахчан доходаш, общественни потребление фондаш. Колхозхой къахьегамна тела гарантировани мах оттабаьб, тоадаьд пенсеш уж Iалашбелга, социальни страховане бIарча цхьа система юкъейоалаьй. КIирагIа дукъача шин деза. Шоьрин йоаш отпускаш ... бола болхлой гIулакхой нахе. 110 миллион соагIа сага керда квартираш кхаьчай ... чогIа тоадаьб цар ЧIоагIа хьалхашта ... вай городийн юртийн ... культурни обслуживани ...

Бокъонца парте XXIV съезда Директиваша хьежа, пятилетка керттера дехар кхоачеш а деш къахьегамхой вахара боарам лакхбара дерригача достамаш ...

...

I. СОВЕТСКИ ХАЛКЪ — НИЙСАЧА ЛЕНИНСКИ НАЬКЪА ТIА

...

(Постепенно 2-га агIо тIа).

КЕРДАЧА КЪАХЬЕГАМА ТОЛАМАШКА

ЦхьоалагIча майна, сийлахь-боккха Котало яьккха 30 шу дузача шIейна къахьегама социалистически вийчдарца хьинаре къахьегача Нохч-ГIалгIай транспортни управлене Грозненски автотранспортни предприяте коллективо толамца кхоачашду шо тIаьйна социалистически декхараш. Халкъа боахама мукъаш дIа-юха лахьара хьалхоча арботала дийн 106,6 процент кхоачашдир цо, планал соагIа дIа-хьа бахьар 107,6 эзар тонн мукъ тонно-километраш дар цхьа бетта задани 106,1 процент кхоачаш а, планал соагIа хьа 2996,5 эзар тонно-километр.

Вай республикера городашка, юрташка ... пассажирий хьашташ а дааза кхоачашде автотранспортни предприяте водителаша. Хьалхара квартала заданел соагIа пассажир дIа-юха вигга 72 эзар гаргга пассажир. ХIанта планал соагIа ть пассажиро-километр 437,1 эзар хилар. Мах а луш пассажирски транспорто иниъ бара ларо 140 процент кхоачаш а еш, заданел соагIа мах а луш йир по 38,4 процент.

Иштта къахьегача автотранспортни коллективо дукха хIама шешаш хIиналехьа кхоачашьай дерригача технико-экономически хьокхамий шай бIь бетта план а. Заданел соагIа дукха мукъ дIа-юха баьбахах, цунца дIабода мах лохбеах, автотранспортах пайда эцара коэффициент лакхъярах укх шера пачхьалкхенна планагIа лаьрхIачул соагIа 54 эзар сом пайда баьб.

Иштта Нохч-ГIалгIай транспортни управлене предприяташа юкъе Ерригсоюзни коммунистически субботнике къаьстта чIоагIа хьинаре дIахьинна къахьегамца белгалбаьлар Грозненски автотранспортни предприяте болхлой. Къахьегама шIей долча дакъа лоацаш хилар 840 саг, царех 445 болхло къахьегама вахтел 395 водитель, инженерно-технически болхло, гIуллакхой нах предприяте коа, гонахьерча моттигашка лостам бечаш.

Хьинаре дIадена къахьегамца предприяте водителаша шу деша лоха социалистически декхараш тIехкхоачаш а деш, планал соагIа дIа-юха баьбар 27,2 эзар тонн халкъа боахама мукъ, мукъ тIаболаш транспорто йиь хилаб 350, тонно-километр, дIа-юха вигар 3,9 эзар пассажир, ть пассажиро-километраш 105 эзар хилар. Пассажирашкара дIа-юха бигарах йиъ а цIаца пачхьалкхен касса дIаелар 600 сом. Предприятена хинна эалоеш доход 14 эзар сом да. ИIсалгIча пятилетка фонда юкъадаьхар автотранспортни предприяте водителаша 1900 сом.

Коммунистически субботнике къаьстта дика къахьегарца белгалбаьлар бригадир Кошкой, водителаш Астахов, Бобров, Эскерханов, инженерно-технически болхлой Васютина, Хамбекова, Королева, кхыбараш.

Смена къахьегаш бовццарша предприяте коа, гонахьарча моттигашка лостам бир 60 га, 435 кIотарг дIаерIар, 880 га еIар, газнашта гонахьера 600 квадратни метр латта аьлар, дукха зазаш дIадегIар.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

БАЬЦАДААРАШ ЛЕЛАДЕРАШ ЯХЬЕ БАЬННАБ

ХIара шера дукха баьццадаараш кхедт Ачхой-Мартанойски районан «Овощевод» совхозан къахьегамхоша. ПланагIа 900 гектар йолча, 550 гектара тIа дIадуарсда тайп-тайпана баьццадаараш. ХIара гектара тIара 40 центнер мохша горошек, помидораш — 160 центнер, нарсаш 130 центнер, кабуц — 210 центнер. Совхоза кхаьшна баьццадаараш дIадуеш 20 совтIа агрегат я.

— ХIанз помидорийн нарсийн тIа дIадуеш да тхо, — боах совхоза керттерча агронома Масаев Исмаила. — Баьццадаараш дIадуеча белгалбаьнна дика къахьегаш ба механизатораш Керимов Султан, Эдильханов Ахьмад, Ибрагимов Султан, кхыбараш. Царех хIораме цаI-ах норма кхоачашъю дийнахь. Укх хенахь деррига баьццадаараш дIадийна дергIа тхо. ТIаккха къамкIаш дIае болалургба механизатораш.

СУРТА ТIА: дIадуеча баьццадаарийн моттиг хьожаш ба (аьрдехьара аьттехьа) звеньевая Хаджимурадова Асет, тракторист Махьмадиев Ахьмад, керттера агроном Масаев Исмаил.

М. ВАЕВА, сурт.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

1975 шера 23 апреле Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиумо хилар РСФСР Лаккхехьарча Совет харжара йолча хоржамий шийсийн председателий секретарий совещани. Совещанина дIайиьлар Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председателан Х. Х. Вохоза хулгая а деш. Цига хиьнар РСФСР Лаккхехьарча Совета хоржамаш дара кхьчо яри уж чакхдахарех хьакъехьара округни комиссей декхарех долча дош.

Совещане хиннарашна комиссей белхах шоашта хета дIахьа довзийтаж къамаьлаш дир. Совещане балхаца дакъа лоацаш бар КПСС обкома а Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума а белхахкхаьчна болхбой.

ГРОЗНЕ ХИННА ТОРЖЕСТВЕННИ ЗАСЕДАНИ

22 апреле В. И. Ленина цIерагIа культура Дворце хилар Владимир Ильич Ленин вина дийнахь дена 105 шу дазара хетаь город Грозненски къахьегамхой, общественни организаций векалий торжественни заседани.

Заседани хьайиллар КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретаро И. Я. Праведене.

ГулбеллачаI чIоагIа тIоа баш а тохаш сийлен президиуме хоржар КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнев воалла КПСС ЦК Политбюро состав.

В. И. Ленин вина дийнахь дена 105 шу дазарах доклад бир Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председателан хьалхарча заместителa С. И. Калуденаъ.

СИЙЛАХЬ-ВОККХАЧА ЛЕНИНА ВАСКЕТАГӀА

Москве хьалхача, В. И. Ленин [illegible] 105 шу [illegible] торжественни заседании [illegible] М. А. Суслов [illegible] доклад

(Чиcтедолар. Долалу 1-ча оагӀо тӀа).

Къахьегамхоий кхаьстта сина дукхагӀа [illegible] хайа пайда эшаш, бат тоаеш хотьеш дола товараш — цӀагӀа лелаю машинаши приборши, мебель а автомобилаш а. [illegible] 1970 шера [illegible] дезалах цхьаккхе телевизор хиннайле, хӀана из йолаш кхаь дезалах [illegible] кхаь дезалах [illegible] хӀаьта хӀана из йолаш [illegible] бал [illegible].

Шера доархӀаш бӀарча хьа[illegible] лагӀча [illegible] ра боарам лакхбара тӀаерзадьча мероприятешка хӀалохийтар бархӀлагӀча пятилеткийна [illegible] дича 2-ха соагӀа дукхагӀа хул. Халкъа хьал-торо лакхьара дакъе кхоачашдаь дезаш доаккхий дехараш ер пятилеткa чакхйоалча укх шера.

Новкъостий! ТӀа-тӀа гаргаухаш коммунизмага дӀахьача хана чӀоагӀлу советски общества идейни - политически цхьоагӀол цун кхоталлари, шоайла таргайола ерригa классаши социальни группаши. Цу цхьоалоах латт парте программе дехараш толлене кхоачашдер[illegible] хилара тешам.

Советски общества хьалха латта низ ба болхлой класс — дикагӀола революционни традицеш лелаеш. [illegible]

[illegible]

II. ЛЕНИНИЗМ—МАШАРАИ СОЦИАЛЬНИ ПРОГРЕССАИ ТӀЕХЬАРЧА КЪОВСАМА БОККХА НИЗ

Новкъостий! ХӀанзара дерригa дуне дегӀаахаро къаьгга хьахьокх ленинизм исторически бакъ хилари революционни органонаш ю цун ший. [illegible]

[illegible]

III. ЛЕНИНСКИ ПАРТИ—СОВЕТСКИ ХАЛКЪА ДЕНАЛЕ АВАНГАРД

[illegible]

(ТАСС).

Политически дешара системе

ДИКА ЧАКХДАККХА ДЕШАРА ШУ

Политически [illegible] образовани системера еа [illegible] шу чакхдала [illegible] дешара политически [illegible] чӀоагӀа лакхбеллача хьале, [illegible] советски халкъага КПСС ЦК даьча КхайкарӀа жоп луш доккхий производственни толамаш даха цар дог ураоттадаь болх беча хьале.

Партейне дешара [illegible] лаьсочча хенача [illegible] дийцача керттера чулоацам ба марксизма-ленинизма илман, КПСС XXIV съезда материалаш, КПСС ЦК декабрьски (1974 ш.) Пленума, КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома Х-чен XIII-чен пленумий решенеш тӀера хьайоагӀа проблемаш.

Укх шерарча политически дешара занятеш, кӀоаргга чулоацам болаш хилийтара, цар анализ яра, дешабагӀарий сакхетам а къахьегама хьинар а лакхдергдолаш уж хилийтара боккха теркам тӀабоххийт республика партейни организацеш.

Коммунистий парте бовцабий марксистско-ленински дешара хьакъехьара шоай керттера деккар лоархӀ КПСС райкомаша, горкомаша, еррига партейни организацеша шу дешара эффективность лакхъярах, цо луш бола пайда дукагӀа хиилийтарах, из юкъара цхьа хӀама дувцаш а чуйне тӀадерзадаь а хилийтарах, хӀаьта юххера а керттерча дийцар а КПСС XXIV съезда решенеш тӀара хьадергӀа республика къахьегамхоша хьалхашка латта деккараш толамца кхочашдара коллективай теркам тӀабоххийташ из хилийтарех.

Политически экономически образовани системерчи дешара шера итогаш яро гӀо, де деза дешабагӀарий идейно-теоретически сакхетам лакхбара, къахьегамца цар [illegible] гӀирс [illegible] кӀоргатӀа [illegible].

ХӀанз республика партейни организацешта хьалхашка латта бехктокхаме деккар да политически, экономически образовани, комсомольски политически просвещени системе дешара шу идейно-теоретически боарам лакха хургболаш чакхдаккхар.

Итоговой занятешка керттера латта еза хӀаллкарча ераш ремоложие 70 шу дизарах, Даймехка Сийлахь-боккхача тӀем тӀа яьккхача Котален 30 шу дизарах, партейни документаш хургдара итогех КПСС ЦК совнахаш тӀа а коммунизм хьалъяра актуальни дешай хьакъехьа КПСС ЦК Генеральни секретара моакъоста Л. И. Брежнева даьча къамаьлаш тӀа а оттадь теорен политически проблемаш.

Итоговой занятешка керттера теркам тӀабоххийташ хила деза ӀалмаӀтехнически прогресс сихъяра а халкъа боахама довл долга эргадаьккха тоелара а дарда тӀа общественни производства эффективность лакхъяра дешаш, къахьегама коллективашка бола бӀаргача пятилетка а из бистейоалача шера а планаш тӀайийна социалистически деккараш хала [illegible] кхочашдара [illegible] социалистически къа [illegible] дешаш.

Итоговой занятешка доархӀаме да дешабагӀача дешар шун къахьегама толамаш лакхдара, из яле а вож йале а рационализаторски предложени дӀахьеоалаара, къахьегама дисциплина лакхъяра, марксистско-ленински теори кӀоаргагӀа йовзара мел хакьадаьл лаж хьахар.

Укх дешара шера экономически школашка боккха лоархӀам болаш я практически занятей метод. Цудухьа уж занятеш еш волча пропагандисто итоговой занятешка теркам тӀабаххийта беза практически занятеш мел пайдане хул хьажаве, моллагӀа яле участкага кхоачӀа пайда, еш волча продукцега дӀадолар, рентабельность сенах хьахул дешаргӀачоа ховш дий хьажара.

Цу занятеш тӀа къаьстта теркал е еза дешабагӀарашта интернациональни, атеистически, патриотически кхетам бара проблемаш. Цу дешай хьакъехьара теоретически конференцеш, зачеташ, экзаменаш, собеседованеш е еза.

Итоговой занятеш е еза дешара формашкех Ӏомадечунгех лекцешка, школашка, семинарашка, [illegible] дешабагӀарий производственни общественни хьащташ теркал а деш.

КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома политически дешара Цӏено районашка дӀайахьайтад итоговой занятей яра е еззача теоретически конференцешка дувца деза дешаш, планаш, рефераташ. Уж шоай хаинахьа дешабагӀарашка дӀакхайта еза.

Итоговой занятеш яра хийтара боккха бола бе белоргба КПСС райкомаш горкомаш политически дешара кабинетий, юхьанцарча партейни организацей. ХӀанзе а къастам дий малагӀча школашка е семинарашкех е еаргъя итоговой занятеш.

Ӏомаде лоархӀар Ӏомадаь дакъа е мадар Ӏомадаьча школашка из дизза чакхдоакхургдолаш хӀети де деза партейни организацеша. Дешара шера итогаш яра предприятешта [illegible] [illegible] [illegible] чагӀтоха еза, пропагандист, партейни, профсоюзни, комсомольски организацей айкаане юкъе а болаш.

Занятей итогаш яра боккха доархӀам болаш я предприятешка, колхозашка, совхозашка хилла бола экономически совет. Укх шера ера итогаш яра хийта кхедар на сеиинар кхечча е е кийчъелий. Итогаш ераш [illegible] дувцадеш е еза. Цига болх даха деза дешара Ӏомадаь деша. Консультацеш е йиш я бӀарчача группашта е цӀаьнна болча къаьст-къаьстача даха еш я.

Итоговой занятей дукагӀа йола формаш я дешабагӀарашца еш йола собеседованеш ерга, рефераташ курсовой балхаш дувцашага, теоретически Ӏалма-практически конференцеш ерга.

Юххьанцарча политшколашкен марксизма-ленинизма лардий школаштен итоговой занятеш йича бакъахь а Ӏомадаьчун керттерча темех, парте чурчен арахьарчен политика лоархӀамерча дешлех собеседованеш а еш.

Партейни дешара системе йоккха моттиг доац лакхерча звенос. Теоретически проблемин семинарашка итоговой занятеш е еза Ӏомадаьчун керттерча темех йола дешабагӀарий докладаш рефераташ а юцаш. Лакхерча звенон еррегача формашка итоговой теоретически Ӏалма-практически конференцеш ерга. Цига юца еза Ӏомадаьча проблема керттера тематика, семинаре дешабагӀарий хьаштайщен практически балхацен марксизма-ленинизма проблемаш айхха юца а юцаш.

Комсомольски политически образовани системе итогаш еча хана керттера теркам тӀабахийта беза КПСС ЦК-ас ВЛКСМ XVII съездага дахьийтача моаршал тӀа, цу съезда КПСС ЦК Генеральни секретара моакъоста Л. И. Брежнева даьча къамаьла тӀа, ВЛКСМ XVII съезда документаш тӀа йола положенеш ма мовдаш дешабагӀарашта мишта Ӏомаяьй хьакхера, йисленча пятилетка план хаьна хьалха кхоачашъяра тӀехьарча социалистически йаьа юкъе республика кагирхоша мишта дакъа лоаш хьайкара.

Еррегача комсомольски политкружокашкен семинарашкен дешара шу чакхдаргда Даймехка Сийлахь-боккхача тӀем тӀа советски халкъо Котало яьккха 30 шу дизара хетаь «Советски халкъа наргӀалын туршала гӀулакх лерсдоаваш да!» яха ленински урок а еш.

Нохч-ГӀалгӀай республика дукха бовлахой, колхозой, халхъа боахама специалисташ, предприятей кулгалхой ба уча новой программа йола экономически курсаш Ӏомаеш, хӀаьта семинарски группашка кӀа тӀа а экономически проблемаш Ӏомаю. Цу группашка итоговой занятеш ергъя теоретически Ӏалма-практически конференцеш яра, хӀаьта воккхахьа хургъя уж экзамен дара-къасте. «Экономически знаней курсаш» Ӏомайъраша экзаменаш дӀаяла еаргъя собеседовани яра хьакале къамаьл а деш. Комиссе къаьстта теркам тӀабахийта беза деша ваьгӀача материал мишта Ӏомаяьй, шийга кхевин теоретически знани коллектива хьалхашка латтача деккарашца до мишта ю хара. ДешаваьгӀача хӀара саго Ӏомадаьчун вайса оценка яра 2—3 итоговой занятеш е еза.

«Экономикая производствана доал дарен лардаш» Ӏомаеш йолча предприятей, колхозий, совхозий, цар йодраздаленей кулгалхошта йола экзаменаш хила йиш я къамаьл деш а йовзийца еш а. Бакъда цу тайпарча хана йола дикагӀа а дукхагӀа къорга а экзаменаш я, «Производствана Ӏалмаца кулгалдара лардаш», «Производствана доал дара Ӏалман практикен» Ӏомераша саниа рефераташ кийчъяр, цара замишта яр, лабаь итоговой болх кийчбар.

Из дара дешабагӀараша язбу хьалхе а шоаш хержача темах бола экзаменационни болх. Из йабеш цар юкъедоладу экономически теорик практикен Ӏомаеш моашта дайзар.

Из е вож курс яккхаша бешка экзаменаш а ца язъ, собеседованеш е, зачеташ яц, теоретически конференцеш е еа, шоаш Ӏомаяьча темех рефераташ язъйайта еза.

ТӀехьара занятех сихъбаь чакхъяхен из деча хана формашкий юкъе нийсъяийтен йиш я. Цу тайпара моттигаш хилар совцке цхьайолча районашка. Иштта дӀадахача шера Назрановски районе юкъьашка белгалъьчал йиь занятех шиъ (трикотажни фабрикен моьхкеча заводех) кийгаргӀйисар пропагандистий ладувгӀарашта цу гӀулакха кийч ца балар бахьан доладаш, хӀаьта совхоз-техникуме да теоретически конференци локача организационни теоретически боарие чакхъяьлар. Цу тайпара дар нийсдалийта йиш яц укх шера цхьанне а коллективе.

Итоговой занятеш яр деррига дешара шера процесса доархӀаме этап я. Уж дика чакхъяхарех тайна хургда тӀехьа тӀадоагӀача дешара шера кийчвалар.

Дешара шера нийсленна даккхий белгалдоаккхаш а юкъе хоаладеш а тайна нийсленна кхоачамбоацараш тӀехьа тӀабоагӀача хана хургдоаца гӀулакхаш де деза.

Л. КОДЗОЕВА,
КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома политически дешара Цӏено заведующе заместитель, экономически Ӏалмай кандидата.

ЕРЕВАН. Армянски ССР уалла боахама кераглӀаьмнарий выставке дӀахьокха оттаьй Армене промышленни предприятеша кӀеслагӀа пятилетка дӀайолабенначв хана деша араена болаьча изделей 100 совгӀа образец. Из а станкостроене, приборостроене, химически, электротехнически производство, автомобилестроение, йигӀча промышленности продукци.

СУРТА ТӀА: «ЕрАЗ» яхача автофургона тӀехьара модель. Ереванска автомобильни заводо дика тӀаьлата лошманаш уж малевенниц, дика кӀаштӀехьайхжйн, эксплуатацени дукха а болоханхий хьалгоа специалисташа лакха мах баь я.

В. НЕМРУТА сурт.
ТАСС фотохроника.

ПРОПАГАНДИСТ

Со «Гехинский» совхоза центральни усадьбе кхоачача хана баьдлуш латтар. Верригал конторски болхлой цӀабахнбар. Здание шин кораге сийрда йоагар электрически лампа.

— Занити е кийчлуш ва тха пропагандист Умархаджиев Муйса, — аьлар соца машинала воагӀача совхоза парткома секретара Дидаев Ӏайде, — цу сервалга а хьежа. ТӀамаха сахьата тӀа а хьежа тӀатехар цо — ах сахьат дехьча марксизма-ленинизма лардий шин шерарча школе занити дӀайолалургьа цун.

Цу занятие тӀа цийсвелар со. «Совхозни продукце дикагӀа из товара маькъаши» яха тема яр юмцаш хиинар. Молдаве 50 шу дизара хетань Кишиневе хиннача торжественни заседане КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева даьча къамаьлах лаьца доаца дош а вына, пропагандиста белгалдаькхар продукци дикагӀа хилийтара гӀулакх тахан этара хьалхарча аргӀаьа оттадаш хилар.

КПСС ЦК партега, советски халкъага даьча КхайкарагӀ тӀа продукци дикагӀа хилийтарах долча деша боккха теркам тӀабоххийташ хилар хьоадир во. Уж документаш дийцачуа тӀехьагӀа пропагандиста белгалдаьккхар продукци дикагӀа хилийтара хьакъехьа парте дӀадехараш «Гехинский» совхоза болхлошта а доагӀаш хилар. Совхоза хӀара болхло, аьлар цо, чӀоагӀа уйла тӀаяхийта Ӏомадеш ва парте КхайкарӀ, хиат, лаьттанцарен хьайбошкарен йоала продукци дукхагӀа акхей кийчъен дага а ва. Механизаторашка доаш денная гектара тӀара 26 центнераш кӀезигагӀа долашца йалти 300 центнераш кӀезигагӀа йоацаш шекара сесвала яха аьнна, хӀаьта доярхоша лерхӀ хӀара фуражни Ӏаттагара 2800 килограмм шура йоакха, вешта аьлча 1974 шера аьккхачул 400 килограмм дукхагӀа. Из деккар кхоачашдера совхоза йалдей дикагӀча фух долча шира рий ферма.

Мусас дӀахо йоаллаю ладувгӀарий уйла тӀагӀоргӀола цифраш, уж кхьчарца юст. Иштта дуьз цо шин къамаьл ладувгӀарий балха гӀулакхашца, цар безам тӀабоххийт дуаш долчов. ХьалгӀеттар цаӀ, тӀахка цоаллагӀаар. Пропагандиста шоашта дийцар дувз цар шоай совхоза вахараш, масалаш а кхувлаш, шоашта цох хетар, шоай уйлаш юц.

ХӀанз боахам дегӀабоагӀа, рентабельни а хинна дӀаьттаб. Иштта даьцар хьалха. ТӀехьацарех яр совхоз. Из дийцаш пропагандиста а дешабагӀарашта а. Хьалха хинна кхоачамбоцараш дар цар дийцараш.

Цу хана эе хулаш бер совхоза боахам, къастта хьайбаш боахам. Масала, 1973 шера хьонна лока йоаш хилар балъан долаш 342 центнер шура эшайнр совхоза. Из хинадар зооветеринари бокъонаш телхадрах, доахкна ма-доагӀара гӀулакх ца дарах, уж во кхабарах. Юкъера лаьрхӀача лоха дар дулха комбинате дӀачудуча доахама дозал а, — кийкъера лаьрхӀача 245 килограмм мара хилацар бежаь. Цу хӀамаша йиш хилийтадар аланаш кхоачагӀе.

Нагахьа санна 300 килограмм дозал долаш 1973 шера 567 бежан пачхахьалкхена дӀаденнадаларе, тӀаккха 312 центнер дулх тӀакхийтта е 100 совгӀа къона бежан диса хургдар совхоза, — аьлар Умархаджиева. Из бахьан долаш 37 эзар сом зе хилар совхоза. Уж хӀамаш цо дувцаш чӀоагӀа лоадийгӀар дешабегӀараша. Иштта зе доалаш дола бахьанаш массаенна а довзаш. ХӀаьта пропагандиста дӀадоадайтар царна уж.

Умархаджиев Муса совхоза керттера экономист ва. Цунна ма-дара йовз экономика. Цудухьа по дика бу пропагандиста болх. Экономически анализ дешабагӀарашка дӀахкачийтара маа зиза дайцар а цунга. Из дукхьала кабинета Ӏозайна ваьгӀаш. Муса кхаашка, фермашка вахе, цига фуд хьожаш хул. Совхоза болхлой вахар дика довзеш волча цунна корадоагӀа занятеш тӀа доладе масалаш.

1973 шера из каст-каста хулар совхоза цхьоалагӀча отделене фермашка. Цу хана низкъала дар цига доахана Ӏа дешхийтара гӀулакх. Шоашта къуалар дуьцар цунга доаркаша.

— Юххе доллаше а ю яшаш тракторша хьатӀауза оаха доакъар, хӀаьта механизаце е йиш йола балхаш кулгашца ду, лоархийтен скотникашка йиш цоаш дийцахьа мел болх баьб, баьча балхаш шоашта фу доагӀаргда. Дукхалашха болх бу ди дӀадахача кхы сагота боацаш. Цу деррие а дувха хулийт шура йоккхарга дӀадоадар — иштта дувцар цунга доаркаша. Цу Ӏай шурий хьоалал 3,4—3,6 процент мара хилацар, хӀаьта дӀачулуча шурий хьоанал 3,7 процентал чухьинахьа хила йиш яцар.

Фуражни Ӏаттагара кийкъера йоаккха шура 1730 килограмм мара хилацар 1972 шера, къоначча бежана дийнахь-бус тӀакхета дулх — 230—310 грамм. Кхы дикагӀа дацар гӀулакх кханаша дӀакхача культурай хьакъехьа а. Цу хӀамаша юхауэзар боахам дегӀабоагӀийта.

Семинарски занятие Мусас дийцар 20-ча шерашка В. И. Ленина оттаь социалистически экономика керттера принцип, пятилеткаш кхоачашъеш уж дӀахо дегӀаяхар. Из деррига а дийзар совхоза вахарца. Цо дийцар дешабагӀаошта шие тракторно-кхайка бола бечча бригадашка, фермашка вахка волаш ший хинна къамаьлаш, шура кӀезига йошехкаш хиларах, хьувкъам лоха хиларах цифраш йоалайир. Цул тӀехьагӀа пропагандиста теркам тӀазаар уж кхоачамбоацараш дӀадахара наькъашта. ЛадийгӀараша кхетадир хилача балхашта механизаци е, совхоза рузкъана дас санна цхом бе, дола де дезаш хилар.

Занити чакхъаьлча пропагандиста цхьаболча дешабагӀарашта задание елар: цхьадолча кхоачамбоацарий анализ е, боахама тайп-тайпарча участкашка къахьегама оаперле лакхъяра дола кхоачамаш гулдаха, продукцега дӀадоалдо лохдара наькъаш лаха.

ДешабагӀараша уж дешаш дувцаш дӀайолаелаш тӀехьа тӀайоагӀа занятеш. Цига балгалдаьккхар механизатор Хамаев Бугу, токарь Дидиаев Сайт-Ахьмад, шофер Горчханов Шамсудин, скотник Тачаев Уктан, кхьбараш бригадашкоа фермашкен долаш рузкъанга во хьожаш, цар къахьегама дисциплина лоха, социалистически дала моттийта лелаеш хилар. Масала, шекара свекла дӀае цхьан звенона дӀатӀачӀоагӀдаьча лаьтта болх беш кхийола звено хулаш моттигаш нийслу. Цу деррига бохабу маьха балхацара материальни а, моральни а безам

ВӀашш дага а баьнна, долаш дола кхоачамбоацараш дӀададахара де дезар дийцар. Боахама доал де, рузкъан кхом бе Ӏомадалара тӀерзаь яр еррига занити.

ТӀехьа тӀадаянача занятешка дешабагӀараша докладаш яр шоашка кхачача темаех. Масала, тракторно-кхайкий болх беча бригада бригадира Берсенов Мутуша дийцар даьтта лелаядара культура лакхъярах, механика Мамерсов Валере — юрта боахамерча технически прогрессах.

Веррига а дешаваргӀа 25 саг вар цу занятие тӀа. Шоаш Ӏомадьар балха тӀа пайдане кургдолаш дешабагӀарашка хьахадахьийта гӀерт нов. Умархаджиев. «Белоруссе партейни организаце идеологически кадраш хьахаржарен царна кхетам баларен хьакъехьарча» КПСС ЦК соцамо ма-аккхара производства эффективность лакхъяра тӀехьара къахьегамхой сакхетам лакхбе гӀерт пропагандист. Цо знанеш кхарал совгӀа, боагӀаш бола кхетам а ду дешабегӀарашта, из организатор а ва. Цунна йовз хӀара сага дегаха кхача, нах шийна тӀехьабаха.

Дика пропагандист хиларах тарра Умархаджиев Мусайна КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома Сийлен грамота еннай. ХӀанз итоговни занятеш чакхъяхара йоагӀаш йола кийчо еш ва из.

Л. САИДОВ.

СИХА КӀОАРГЛУ БУРУВ

ӀалаьматӀе сиха кӀоарглу № 237 йола скважине йоаккхача тохаш дола бурув. Цига кьшаре кхайкегаш а кӀеслагӀа пятилетка тӀехьарча шера план хьайа хьалха кхоачашъяра тӀегӀоарга хьоаса дийтта. Беш йола Пятибовска бурув тохара балхий управленеа коммуниста Коньков Владимир Андреевича кулгалдь бурув латта бригада. Юкъамерча ренентьевны [illegible] 2132 метр бурув а тохаш скважина йоаккхача тохаш дола бурув 4225 метр кӀоаргалийта дезаш я бригада.

Уж деккараш тӀадаьца кхоачашъяра къахьегама [illegible], бокъан а хьакъехьа къахьегама толамашка жоп лу цо КПСС ЦК партега, советски халкъага даьча КхайкарӀа. 2332 метра метта 2300 метр бурув тоха лаьрхӀар лаьттаб ченаш теткарама. Цу дахьсе бизза пайда йийу цар тӀехкӀоарге тохийнаш йоакхча шоаш дукхача шерашка Ӏоамьча опытах, бурув тохара йолча оборудованех, механизаци автоматизаци ю халача технологически процессашта. Цудухьа январь бетта план 270 процент кхоачаш а еш, 546 метр бурув техар цо, пачхьалкхен пайдагӀа тоха дазаш хинар 200 метр мара доацача. Цул тӀехьарча беттешка лохдалайтац цар шоай къахьегама толамаш.

Хьинаре къахьегамца белгалбаьлча ба бурув деттараш Фролов Александр, Бурлакин Анатолий, бурув деттарий гӀонча Платонов Виктор, Немцов Сергей, кхыбараш.

Г. ЛУКЬЯНОВ,
нейзахо.

«АГИТАТОРА БЛОКНОТА» АРГӀАНАРА НОМЕР

Кенатехь арайаьннай КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома пропаганди агитаце отдела «Агитатора блокнота» бархӀагӀа номер.

«15 шера Советски хоржанаш хул» яхача рубрикена кӀала кенатеха я «Хоржаммоста накъадоахааш» яха редакцена статья. Цу тӀа дувцаш хоржамашта кийчо еш деча гӀулакхах, хоржамий кампании йолча хана идеологически болхлоашта хьалхашка латтача деккарех. Цига кенатеха я хоржамашта кийчо еча хана е еза беседай, политинформаций, лекций, докладий тематика, цу гӀулакха могаш йола литература белгалдоакха.

«Дела дешаш» яхача рубрикана кӀал оаальннай «1 Май машароен къахьегамен цӀей да» яха исторически Ӏалмай кандидата Н. Александрова статья. Кенатехьзоаь радиона денойта хетаь я «Парта вна болен веса гераь» яха КПСС обкома социализмов, телевидене, радио сектора заведующа Р. Нащоева статья.

В. И. Ленин вай 105 шу дизара хетаь я Грозненски нефтяной института философи Ӏалма коммунизма кафедра доцента, исторически Ӏалмай кандидата П. Юсупова «В. И. Ленин Нохч-ГӀалгӀай халкъашна» яха статья.

Блокнота тӀа [illegible] агитаторий политинформатори республиканни совещанех йола отчет.

«Социализма [illegible] долча маьанена» яха рубрикана кӀала кенатеха я Чехословакий фашистий лаьцар ваьккх кхайкхаьнарца 30 шу дизара хетаь В. Гришина «Социализма накъьаца» яха статья.

Блокнота тӀара «Вовзийташ» дӀаяздара я, хӀаьта лоархӀам боккха бе яха цхьайола фактий подборка а тӀехьедаьний тексташ а еэалуваь агитатора, политинформатора, гойтара агитатора хийцачча едсмантола.

ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНИ ДОТТАГӀАЛ ЧӀОАГӀДЕШ

ДОХАРГДОАЦА ВОШАЛ

Советски Ӏаьдал латтача шераша хьалхенийна коммунистически идеалашта боарам боацаш мутӀахьа хургболча уйланца хьалхебача наьха кхиадаш, хьахинай кьонсил кхетайбелча, къахьегама, кхолламаш деча сага керда оаьла.

Ленински парте советски сага дег чу дувшадаьча хӀамаех керттердар, цун дега эттара йоккхагӀола хозал — из да марксизма-ленинизма идеяшта, коммунизма гӀулакха тешаме хилар.

Советски наьха нравственни куца керттера оагӀош — коллективизма новкъосташка вӀаши гӀо дара, общества дукха хьаьнала къахьегар, юкъара деккар тӀехьадика кхетадеш хилар, советски патриотизма пролетарски интернационализми хилар.

Эттара дикагӀболча, участки хьалха латтача болхлошта юкъе — коммунисташ. Уж дика болхлой хинна ца Ӏеш, кхычарна хьехам теларашш а шоаш санна дика къахьега уж Ӏомаберашш а, цу тӀа тӀехьдика новкъостий а ба.

Цу гӀулакха белгалбаьккха иетаргбоали ба коммунист Шажаев Ахмед Алиханович керте латтача нефтебаза коммунистически къахьегама коллектива болх. Нефтебаза коллективе дукхача къамех бола нах ба, цига оагӀув оагӀох а теха болх бу эрсаша, гӀалгӀаша, эрмалоша, нохчаша, хӀиравша. Цар цхьанне шолагӀчунгара къаӀомаду дика мел дар. Тхьаь итт шера цу предприяте къахьегаш ва шийна гӀулакха башха-дика говзанч, тӀем тӀа даьца леаваш хинна, коммунист Носакин Роман Прокофьевич. Нефтебаза ше болх беш йаьккхача хана Роман Прокофьевича хьалкхевй башха-дика смена: электромеханикаш, операторий, слесараш-машинисташ. Цо зей бовкхаш кулгалдаьд, эӀамагӀдолча новлала опыт дӀашла цунна хар бахьан долаш уж специальносташ Ӏомаяьй Костоев Элмарзий Юсупа, Лорсанов Ширвани, Колпаков Геннадий Андреевича, дукхача кхычар.

Къахьегача коллектива аалгард а партейни организаци. Укх 15 шера вӀашта партейни организаце секретаралла лерж Лорсанов Ширвани Дадович. Лорсанова бригада бахьан долаш 1963 шера декъ коммунистически къахьегама коллектив яха цӀе лелаю коллективо.

Дукха мероприятеш чакхйоах партейни организаце, политинформаторий, агитаторий гӀулакхаш товаьча. Нефтебаза коллективе дика вӀаштӀехьбаьккхача массово-политически балхо новкъостал ду производственни деккараш толаме кхоачашдара. Коллективе шерара кхайкадир дикагӀолча коллективашта хьарагӀаьлнараш, шоай коллектива дикагӀола традицеш. Кӏезигта уйла тӀакхийтан цига къахьегаш бола нагирхошта кхетам балара.

Хьалда социалистически деккараш тӀанийцад производственни планаш кхоачашъяра, коллектива хӀара члена идейни культурни боарам лакхбара.

Идейни чулоацам кӀоарга болаш я организаторски идеологически балха формаш. Интернациональни атеистически кхетам балара хетаь общественно-политически чтенеш ю каст-каста. Йола иштта дика вӀаштӀехьбаккхар бахьан долаш «Лекха культура йола коллектив» яха цӀе еннай нефтебаза коллективана.

Кхьь республикана юкъе Грознески управлене гӀолла шерра-шера хьалхара моттиг йоах нефтебаза коллективо. Латкъаш хӀама хинийта нефтебаза продукция яцлат 136 организацега хьакъера.

Коммунисташка парте бовцарийн хьинаре дакъе лоац юртбоахама культурай чулацеча, района общественни вахаро.

МаьттагӀал лаьча пропагандо лерзӀараш хьалгуча а долхаш, партейни организацеший деккар лоархӀ коллективана интернациональни кхетам балара боарам лакхбарах, марксистско-ленински теори шорра хьайкарах, интернациональни кхетам баларах, вай общества беррига нах, моллагӀча къамах, миччахьа баха уж бале а, цхьа социалистически Даьхен къонгаш болга хӀара сага хайтарах.

Болхлой класса идеяши принципаши социализма хьалайшка еррега общества юкъара а хинна дӀаьттай. Советски наьха белгалагӀа йола керттера оагӀув я деррига халкъан цхьатарра бокъонаш йолаша вӀаши новкъостал деш хилар. КПСС XXIV съездо хьакхайкадаьд, деррига къахьегамхой парте дӀахо я социалистически интернационализма уйланца, деррига къамаши народносташи лоархӀаргдолча уйланца хьалхебергхилар. Интернационалист ше йале, къаман сонталеи къаман дегалален моллагӀча болталонайта дукхьала кӀовсам доттабеш хила веза.

Цу принципагӀа ледабу шин болх иштта даьтта доакхача завода партейни организаце а, коллективерча бодлошта а. Цу коллективе укх 20 шера болх беш къайоагӀача Батуриа Мария Порфирьевнас шийца къамаьл деча хана аьлар: «Тха коллектив чӀоагӀа бӀрт тайнен доттагӀал долаш хилар бахьан долаш производственни планаш массаза кхоачашъе вӀаштӀехьдоал тха, тхоаьшца болх бераш хьаьнаьх цу къамнх ва, вож вокн къамах ва — хаа ма кьедац оаха. Мел бе ва ва, нагахьа санна саг ше дика хилча». Парсва ИбрахӀима Зинаида бахьа гокаел Ӏомаьй Мария Порфирьевнас. ЧӀоагӀа дестаеш хилар Зинас ший дахархо. «Айса мел Ӏомадаь хӀана Мария бахьан долаш Ӏомадеад аз, — аьлар цо, — эрсий нотт дика хан сона, хӀаьта а цунах новкъарле хилацар тхона вӀаши доттагӀал тессаре. Оаха доккхал ду Мариах, тха Мариина «За трудовое отличие» яха медаль а Сийлен грамота а еннай».

Дег тӀара раьза болаш шоай коллективах дукха дийцар иштта 1959 шера дена цу предприяте болх беш хьайоагӀача Голушко Николай Михайловича а. Барт тайна дӀадий шо коллективе, аьлна аз шийга хаттар дича, цицадена Шарахьсжар из сона: «Кхыча тайпара хила йиш йий из? Дика а во а, тув-сиеклал я — дема хӀама вӀаши доаттавгӀа ма доагӀий тхоа».

Цу тайпара жоп тайна заводерча берригача болхлошка. Иштта шоай коллектива раьза болаш къамаьлаш дир партейни организаце секретара нов. Буаурталов Османа Бек-Хана, директора Алиев Адам Умхаевича: «Болхлой шоайла Ӏамерза, вӀаши лоархӀаш хилар массаза а новкъостал дар тха предприяте моттиг, миччахьа а эттара халагӀа йола проблемаш къестаяра. Вай валара закон, вайна гучча доллаш хар ма дий на. Оаха ихм а дикагӀа вӀаштӀехьдоахаргӀа тхоай гӀулакхаш, тха берригна болча вахара йоаллаш тӀакӀалтӀадоахаргда».

Цхьана къахьегача, дешача, хӀара денна цхьана гӀулакхаш лелдеча дегӀа я ух, чӀоагӀ а ду интернациональни юкъмоттиг. ЛоархӀаме да, тайп-тайпарча къамех болча къахьегамхоша из дика кхетадар, дукхача къамех латтача вайн социалистически дезалех шоаш болга хоаш уж хилар, дукха езача вай Даьхен наьха хаьн халкъий доттагӀалах лаьттала цар дика ца дайтар.

Т. ХАШАГУЛЬГОВА,
КПСС Сунженски райкома инструктор.

РЕПОРТАЖ

КЕРДАЧА БОАХАМА ГӀУЛАКХАШ

Дукха шерда боахамаш вӀаьигӀдаккхар вай республике дӀадаха шу чакхдоалаш. Царех цаӀ а Урус-Мартановски района «Гойтинский» совхоза цхьан дакъах хьахинна «Солнечный» яха совхоза. Цига керттерча дӀахьо бааллдаьараш кхедергда.

— *Мел лаьтта да шун?* — хетт аз «Солнечный» совхоза директорага Къахьегама Цӏеча Байракха орден лелаеча Махмудов ЯрагӀега.

— Оалаш дола лаьтта 1362 гектар да тха совхоне, — аьлар ЯрагӀе.

— Фу тайпа баьхадарам кхедерга оаш, хӀаьта уж дӀадера мел лаьтта хьавхоастайаьа?

— Къона боахам хилара тӀаьа укх шера йоккха моттиг дӀалоацарьша совхоза баьдӀдаараша. Уж 326 гектара тӀа дӀалуворда. Иштта, бӀаь гектара тӀа помидораш, тхьаь гектара тӀа кабуц, 70 гектара тӀа нарсаш, 128 гектара тӀа баьцара горошек. Цу культурел совгӀа 240 гектара тӀа шекара свекла, 150 гектара тӀа элата хьажкӀаш кхеергья. ХьажкӀаш кхееш Ленина, Къахьегама Цӏеча Байракха орденаш дедаеш йола цӀе еза механизатор Исрапилова Халипат хургья шийй новкъостийца. ХӀаьта баьцадараш кхедеш Цабаев Хьамзата, Тахаев Сайдамина, Хасанов Ибрагима кулгаду хьо бригада хургья. ХӀара бригаде кхоккха звено я. ХӀера звенона баьцадараш, кхы йола культураш кхеера лаьхкӀа лаьтта дӀакъоастадаьд, техника еннай.

— ПлановгӀа мел баьцадараш дӀадала дезаш ва цо пачхьалкхена? Хьадхашка латта декхараш кхоачашдара фу даьд совхозе хӀанзале?

— Пачхьалкхенна яйнтӀа 2150 тонн баьцадараши дӀадала дезаш да тхо кӀеслагӀча пятилетка укх тӀехьарча шера. ХӀаьта хӀара гектара тӀара 120 центнер чуда дезаш да. Цхьабакъда тхоай товараш лаьрхӀа а лаьрхӀа, КПСС ЦК партега, советски халкъага хийча КхайкарӀа жоп луш пачхьалкхена 2400 тонн баьцадараш дӀадала социалистически деккараш тӀаийцад. Из кхоачашдара хӀанзале дукха балхаш даьд тха къахьегамхоша. БӀаьстия юа культураш дӀаера хьакъоастадаь лаьтта деррига зиба яха да. Из хьаьнхара хӀара гектара тӀа кхоккха центнер минерални удобрени тессар. КӀезигдукха лаьтта хокьалушие а тӀоадала дӀакъоалх болабелар механизатораш. Из болх сихин динея чакхбаьккхар. Къаьстта дика къахьийгар механизатораша: Исраилова Калимотас, Мисаева Алубас, Магомадов ӀаббасА, Тарамов Шарпуддина, Тавдарханов Доккас, кхычар.

ХӀанз сихденнах бӀаьстен кулцйара балхаш. Цхьаболла механизатораш баьццара горошек, шекара свекла, помидораш дӀаоош ба. ШоллагӀбараш кхашка минеральни удобрени тессаш, культиваци еш ба.

Совхоза директора машинаца кхоачча деча болхашка тхо жа доал тхо. Совхоза конторе гаьна дахлаьчаь хьай тӀа болх беш бола «Беларусь» марках йола трактор бӀаргаь.

— Цига болх беш воллар Закриев Ӏусп ва. Культиваторашце а нитрофоске яха минерални удобрени а тоссаш лаьтта хьаьду во, — аьлар Махмудов ЯрагӀе.

Тха машина яйя а уйна тхона, гаьна йоаццал шай трактор соцаю Ӏусапа.

— Тахан тхьазара болх баь вартва со. ХӀаьта тхонна минахьа вахача бахьана курга со болт бе? — хаьттар Ӏусапа директорага.

— Ой, тахан тхьазара болх баь вартва хьо? Баркал, баркал тхона. Дондиа гӀулакх даьа Ӏа, — аьлар ЯрагӀе. ТӀакхӀа согаль хьа а вийрза.

— Тхьаь аьрхьйта кхийр ласта ю укх ахай тӀа. Цо дукха а болххаш удобрени тоссара нормагӀа яхо из дий тӀа. ХӀаьта Ӏусапа из болх хьона хочача тайпара дийнахьа чакхбоаккхаш латт.

— Кхоана шекара свекла дӀаюаш воаллача Тарамов Шарпуддина новкъостал де гӀорга хьо, — аьлар директора Ӏусамага.

Помидораш дӀаювча цхьаьлагӀча бригада Октябрьска Революце орден лелаеча Шамиева Зинаида звено йоаьч доаттахо.

— Помидорий дар санна бӀаьстя кхача культурай оаха укх шера Ӏаламатех деррига фу цхьоалагӀча класса койджа йолайи да, — йоах цига тхох кхийттача совхоза керттерча агроном Табиев Вахаэ. — Помидорий а кхалола баьцадараш а дӀалуеш фуна цхьана хӀара гектара тӀа мишиа центнер кхоачийтай минеральни удобрени тосс оаха.

Цхьа ма кьйче йоассоннача селкан чу помидорий фу чудаьла тхо латтача ныггӀейнаргӀа агрегат.

— Мас да мезаргие шоаш помидораш дӀайийна доаье? Фу де лерхӀ звенос укх шера? — хетт аз Зинайга.

— Помидораш кӀае нормагӀа шиъ хи деза тхона. Цхьабакъда цу гӀулакха цхьа ди ах ди мара на деазе чьмаэргда тхо. ХӀаьта укх шера хӀара гектара тӀара планагӀа 120 центнер баьцадараш чуда дезаш я звено. Цхьабакъда оаха хӀара гектара тӀара шиъ бӀаь центнер кӀезигагӀа доаллаш баьцадараш чуда социалистически деккар тӀаийцад.

— Совхозе йола беш бола наьпсосбонаш цхьана бе. ХӀаьта къоначар хьиийо дукха хул, — аьлар Махмудов ЯрагӀе.

Хургболча хьувкъама тешаме лард йолла тӀоттаеш йола ба хьайа къахьегаш я укх бӀаьстан денощка къонача совхоза кьона, барт тайна коллектив.

М. ХАМАТХАНОВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ГАМБИЯ ЯХА ХИЙ ЮДОДАЧА МЕТТЕ

Малхбузен Африка, Гамбия яха хий Атлантически океанах дIаккхетача метте уллу Гамбе Республика, дуьнен тIа итта зIамагIа йолча пачхьалкхашех цхьаъ: цуьнан территори 11 эзар квадратни километрал кIеззиг йоккхагIа мера ю. Барт тайна дезал санна цхьаьна ехаш тайп-тайпана къаьмнаш — малинке, волоф, фульбе, кхиберш.

Англичашна шайн хана французашкара хьаьхна Гамбе британски колони хилира. Гамбе цхьаьна шеран бен кхаьлла боцу 10 шу ду цхьаьналла. Цхьа ЦIахь Гамбехь тIехь статуя хилла графа Батерста, британски министр хиллачун цIе йоллуш. Бохьучу колонизаторашна лелла. Юкъара историн, 1973 шера мах юха тIе хIоттийна столицанна цуьнан бохьочча йолу цIе — Банжул.

Арахис — хьо дакъалаца Гамбен колонизаторашна. Цо хIинца а дIалоцу экспорте йолчу продукцех 90 процент. «Лаьттан бIаьраш» цхьа бIаьна ах бIаьн шу тергала хилла цхьаьна тайнана ерахис хьуьжьан чубахьача, цIенбеча, цуьнах даьтта доккхача, экспорте кхуьллана хинначу «Гамбия Ойл сидс Маркетинг Борд» олучу английски компанин акционераш. Компани шен хьашт деш хилла.

ХIинца Гамбе къахьег экономика масех оьгIорахьара, кхиина хьашташца хьежна догIа кхуьлара. Тахана арахиса кхинца а уьш дала хеддалла шерра дола дуга цхьаа, бахьанаш кхедуш сомий бенамаш долахь боккхаш. Цитрусови боккха бахам. Сихха дегIа хьайба болуш. Юрташкахь кооперативаш бIашаргIьехаш, хIора кооперативан болчу денна лела центрашкахь. Лаьтта лелара хIаваар — юкъаревехльа тIаьхьа тIеттаеш хьаьвелира.

Гамбе болхан дегIабоалийна дина дика бохьу болчу хьаьнкар Централи банк йиллара. Къамааш торгови кооперацин бIаьшарийоллара, кооперативаш дегIабоалара чотах экономикера цечахьайлалахь позицеш кхоьлла.

Араьара политика колонизаторашна дукьахьара, антиколониальни пачхьалкхан — Гамбе Республика, цхьатерра бохьонам хилира цIаьхьан чура гIуллакхашта юкъе ца гIоьттара принципиальни ларка тIа евттача вахьан йалла ю. Африкански цхьаьнакха Организаци гIуллакхаш кхиаре дехьа вахан.

Советски журналистий труппа шо хьамаьл деш Гамбе президента Дауд Кайраб Джавара ялхад. Советско-гамбийски гIуллакхаш доттагIалла долчу дег тIаьра да, белгалдаьхкхаш уьш чIоагIдинна дарг ца хилар. Цу гIуллакхна эшна торонаш йолуш ю. ХIана дукхьешара шу дов советско-гамбийски торговли вегIауха. Дукха ха а ю фордашкара чкъьаран беркаташ тахкара дакъе цхьаьна гIуллакхаш леладара хьакъехьа переговораш тIь. Соглашени цхьана культурни Iилмани гIуллакхаш леладара хьакъехьа. Каст-каста бохкаш Гамбе хьаьший ба советски писателаш, журналисташ, артисташ, спортсменаш. Советски Союзе деша заведенеш образовани йоккхаш ба къона гамбийнаш. Ялххха баьнарешна практика дика пайда ца шайн знанеш. Масала, Банжуле са цхьа санна дукхаза а къаналаьа хиннач Сисей Сулейманца Киевски университета юридически факультет кхиетийнанна. Цуьн доттагIна Кареел Дениса — Украински чортбоахама академи.

— Цхьа шу дахна Iайнарш со Советски Союзе, — дийцира соьга Сисей Сулейманна. — ХIьата сай мехка со юха цIадерзача тIехьагIа — итт дукхагIа сона догаха-м фуд хьоьна? Шуьн мах — бохьо къаьмнаш болу дай, сакхетамаш кхиарех къахьегаш, дика культура йолуш, масех оьгIорахьара догIабаьккха шай дахар да. Сай ма-хуьлда советски маха тарбала гIерт со. Цудухьа сона доьра, цунга вогIаш хьо а нийсо сай беррита дай-мехкахой бахен болх бен йоьлаунга.

Ю. СЕРГЕЕВ,
АПН соб. корр.
Банжул—Москва.

БОЛХЛОЙ КЛАСС МИШТА «ЙОАЯЬЙ» БУРЖУАЗНИ СОЦИОЛОГАША

ТIом айбаьллачул тIехьагIа дIадахана тIаьхь итт шера «юкъарча классах» бIйча дукхаха наха юкъе дIа-юха а эль американски болхлой класс «йоаьй» американски социологийн хьнарагIа. Теоретически алхимикий килоьхалаш бахьан долчу цхьа минут йаь мерй де довшан йоьра ю. Цхьа чкъор да — кIеззигIа а алкхе хьакхайкахь ю. ХIана аьлча «сийна качамаш дераш», цера аьлча болхлой, «кIай кIемаш дарей», цера аьлча гIуллакхерна нахал кIеззигIа ба хIана аьлла хабер яра а дахьаха. Цуьн соьгIа, хачами бесаш бебе хилара доархIаш байшаб аьлла хьахьхаьйкадаьл, хIана аьлча, йоах цар, «сийна бераш» а «кIай бераш» а хIинз цхьатIоьра йола «юкъара класс» а хилла дIаьттаб.

Официальни Iилмо шахьарна дукцараш таханарча американски бакъдерашка нийсле лаьрхIад къонача социолога Эндро Левисона. Цуьн бахха итог я «Болхлой класса дукхагIберш» яха книга.

Буржуазни социологе юкъмоттигера тезнош боккхашца хьежачул тIехьагIа тIехьаьна книгий. Цаьарча юкьа къахьегамкой «бос» дукхагIа ба аьлла лаьрайаш Левисона. «ДукхагIбоалла американцаш», йоах цо, — болхлой классаш ба: 60 процент американски наIа цах, цар аьттий, бераш. Болхлой классах бола американцаш кIезиг ца бадарал соьгIа, 1950 шера леш йиь миллион дукхагIа а хиннаб».

Мишта да «сийна бераш кIайчарца» дIадберах бола этара къахьара цхьа фаьлг. Берраш а цхьатерра баха болабеннаб ахаш бола шоллагIча фаьлтаца тоддаш деча автоpo кхетанна йоах: гобаьккхе хьажа. «Юкъара класс» оаллаш и городски «бозигашка» яха йоаш. Башха — дика цIалгаш, цара хьалхашка — сийна баьш. Цига ах «юкъара класс». КIезанга эсаргIен кьегIен долча цIалгашна — квалифицированни болхлойх гIуллакхера наха. Уьш цIалгаш — вешна дIевалланна Iалаш: каралоцуна ахча телаш 30 шу довккх, хIаьта ца тоххаш дIател валаран къахьегамех оьдо хаьчьа. Юххера а, гобаьккха арлаккхаш тIайийттача «фошгаша» оагIув а болия я болхлой чуIа моттигаш. Массаза а хилар мо, бIаьхийн маькаргIен бераш городa цхьан оагIорахьара пригороде баха хуьйш, хIаьта къахьега элаи — вокх оагIорахьа. фабрикаштен заводашта тергагIа хургболаш. Пригородашкара нах дIачуйхьахьу бец, тайп-тайнарча планеташка бахаш санна ба цох. ХIаьта доллача хIамаиге хьежача, кагийча буржуазечули «юкъерча классочул» дукхагIа къахьег болхлойн катийча гIуллакхерна нахан, хIаьта вахар вогIа да.

«Американски болхлой, — йоаьй ю автора, — из ше къаьстта класс а цуьн реальни проблемаш а ца хила бахьан а долаш шай раьза ца хилар а тIехьа. Хьаштан юкъара хилара цхьа уйла я болхлой, хIаьта уьш американски халкъах дукхагIбараш а ба».

Къахьегамхочина бокьонца доллаш дола хьал хьахьокхаш дола суртеш дукха да книжка тIа. «Железная пята» яхача Дж. Лондона романа тIа вуьжачо юкъерча классах бола къалсаг йоалаьй производстве балха волаш къаьг дахьккхача болхлочох бIарг тоха. Болхлой класса дика вахар да аьлна дезаш йола цуьн хаоц уйлаш цунта хуьйта бегам бар цуьн. «Нагахьа санна Лондона тахон хадаь хиинадалане, — белгалдаьккх Левисона, — шозморе. дергдар цо. 60 шу даьлначул тIехьагIа а долаш дар цхе долча да: дукххача балхаш тIа юкъерча класса дIайдьа дIга а доаппча бохьане бол а бу, вай а боах наь... США-ра промышленни предприятеш, — йоаху цо дIахо, — Америке итера дукхагIа нах болбер я».

Автора хаьрбу кхоалагIа фаьлг а — «болхлой класса политически реакционносте» хьакъехьа. Чоалхенча американски бакъдерашка болхлошта юкъера корабоагIаргба расиста а милитаристаш а, йоах цо. Пропагандистоши мазашта юкъе туьлабеннаб уьш, капитала юкъе а ца доархIаш, неграх, кхаже дола болхлочох доархI цар моастагIа, е океанал дехьа гу цара моастагIа, хIана аьлча тIема — промышленни комплексана из шита хилар дезандаь. Цуьн эрсгIа, дукха профсоюзаш — реакционни политически уйлашка дехьалача рекордсменаш. ХIаьта а, дукхагIбола американски болхлойн гIуллакхера наха прогрессивни уйлаш йолаш ба. Из теме автора бакъью тахонарча къаьст-къаьстача проблемех общественни мненега хаттараш дахьчул тIехьагIа хьахиннараш гойтарна ю ца Iеш. шоай бокъонаш меттел, берригаа къахьегамхой бокъонаш а тIа довккхаш болхлой классо лоаттабу хьадда къовсам хьакьокхарца я.

Американски болхлой классах бола кхо фаьлг дола дехьа гIозарийна юкъе а йоуьи. цхьаболча буржуазни Iилмахошна «бакъ» а бу болхлой класса каецканлйтари болхлой болам американски общества къача прогрессивни низех дIакьоастабара дукха. Левисона гIымагIа дIакховсийга могаду уьш фаьлгаш, хIана аьлча уьш хоьц хилла ца Iеш. 70-ча шерашка Америке прогресс хилийтаза моллагIа гIойленагIа йола стратеги кийчьара политически кхерпие а йолаваь. «Е кагирхой а, е къаьнахьа а, е негритянски а болаьа толаш болниклургбец болхлой болама цхьоагIо ца хилча, либералаш оппозициица деча лоаме хьакъехье ца дийцача а.

«Классовни бешхалонаш дIаьа а геттара дика къоастам болаш я, — яхаш ваьу автора шай къамела чаккхдоаллаш. — ДукхагIа болча болхлошна цхьа бахьан а мегаргдоала вахар моаштта Iалашдара кхоачам бола але дийхаш. цудухьа цхьа кIезига болхлой мара бец бIаьхиiчарех ларкIа мегаргболаш... Америке классаш хIалла я а я ах яхаш дуьнелте дукхача шерашка тоаш дале а, классаш йолаш хилар харцдуьургдоацаш да. Вайна бIарга ма-доьра, предприниматтел, общество а бIарчача мехка а «сийна качамаш» массаза а хилла шоай пачхьалкхене шоллагIча сорта бола гражданаш»

Г. ГЕРАСИМОВ,
АПН соб. корр.
Нью-Йорк.

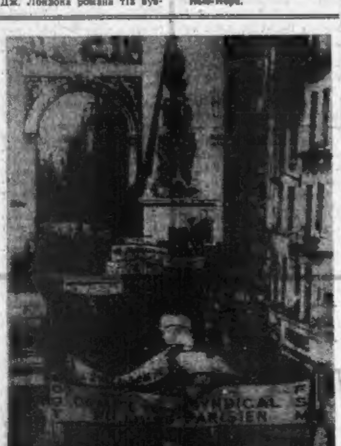

Юкъерча инфляце, хьабе болх ца хилар дукхагIа хулаш даттача, нахках тIахеттачуча хьальонна шоай социальни бокъонаш, вахара боарам лоабара дуьзьала къовсам лоаттабу капиталистически мехкий къахьегамхошна.

СУРТА ТIА: французски столицера массехк типографа дIакъоалара дуьзьала. Парижерча типографе болхлой демонстраци.

ЦБ — АПН сурт.

ДЕШАРАШ РАЬЗА БА

Шоай библиотека дукха еза Новогрозненкхе бахача наха. Царна леша лоаш дола книжки кораргIа библиотеке. Тахан а яц, 17 эзар тайп-тайпара книжкаш уккхаза хилча. ДIадахача шера библиотекера книжкаш дийнад цаIн-ахи эзар саго, хIаьта со шу доладелча день — ворхI бIаь гергга саго.

Библиотечни кулгалхош я Грознена культпросветучилище чаккхьаьнкха Чернова Татьяна. Дукха хо йоацаш укхаза библиотекера балха еннай совхха моттигера юкъера школа чаккхьаьнкха Юсупова Зара а. Мехкараша чIоагIа йовхо еш леладу баха из книжкашца Iаламбара гIулакх.

Царна юкъе ба дукха книжкаш дешараш а. Дукха ла я буржуазе тохачча тIоьнча К. Терехова библиотеке дечина вола. Аьхха цих шера 15 книжка деша хьайнад цуьн. Цуьн новкъоста М.-А. Сайдулханова 10 книжка дийшад. Книжкаш дешара Iаламате чIоагIа тIера ва алхачагIча классе дешаш вола Цагеев Iийса а. Аьхха никарь бетта во библиотекера ийнад 12 книжка. Лениних дола воьзараш. тайп-тайпара фаьлгаш, хьайбех дола дувнараш — миттa да шоллагIча классе деша вагIача Эдилсултанов Хьамзата деша книжкаш. Аьхха ширара баркIазза вечав из книжкаш хувна библиотеке.

Библиотека болхлоша касткаста книжкех къамаьлаш ду дешараштa, керда литература довайт. ХIана къаьстта тергам тIабохийта леладу цар Дай-мехка Сийлахь-боккхача тIемах дола литература наха дIадовийтара. Библиотеке кийчьай «Из дагадоагIа кIалхардаьнкхача дуьнена» яха книжкий выставка. Цуьна юкъе да В. Кожевникова «Ше къаьстта подразделени», С. Смирнова «Брестски крепость», А. Фадеева «Къона гварди», Б. Ковальковске «Кавказа сигала», «Ноха - ГIалгIайчен доцо седкъий», кхы дукха Дай-мехка тIема хетадаь книжкаш. «Пионераш-турпалаш» яхаш я берий литература выставка. Къонача дешарий бизам тIаовш я ю.

Библиотеке дIачувоалача а хоза кийчьаь «Ялхийтта шу даьннача хана» яха плакат. Цу тIа да Я. Райниса дешаш:

«Турпалгара вахар
дIададкха йиш я.
Цхьабакъьа цуьн сийле
даим лаьаргъя».

Дай-мехки Сийлахь-йоккхача Котале 30 шу дизара кийчо еча миттa хьинаре зикъа лоаш библиотека болхлоша.

А. СУМКИН.

Назрановски районна культура болхлой дика кийчлуш ба фашистски Германи эшаеш Дай-мехка Сийлахь-боккхача тIем тIа турпалерча советски халкъо яьккхача Котале 30 шу дизарга. Масех клубашка, библиотекашка, кхыйолча учреждене шка лаьрххIа стендаш, выставкаш, фотовитринаш кийчъо Котале ден хетаьнь.

Укх деношка къаьстта дукха къахьег гор. Назранерча районни библиотека болхлоша.

СУРТА ТIА: Котале ден хетаьнь книжки выставка кийчъеш я Назрановски районни библиотека болхло Муцольгова Аминат.

И. ПЛИЕВА сурт.

ФЕ ХИЛА

ЧIоагIа бала беш да республика наькъашкара аварийн хьал. Аьхха цхьан 12 апрела дийнахьа цхьайтта авари хьай транспорто наькъашка Цига кхо саг вейнав, цхьайтта сага тайп-тайпара човнаш яьй.

ХьалхагIа а санна наькъашка хатараш халара кеттера бахьан да нах хIаман терко йоацаш, наькъагIа лелара законаш цхьаккха дича а кхоечаше ца хоаш хилар.

Грознейски районерча «Советская Россия» яхача колхоза доалахьара 10—25 ЧИЗ грузовика шофер хьажа саг юхе а на вуташ машин дотта а дайтийта юкера дIавахав, тIаккха из лалла дагадела цуьн зIамагIвача вешийна Комсомольское яхача юртарча № 2 йолча школа дешархочо М. Шахидовна.

Машин лалла права йоацаш, лалла ца хоаш волча школьника ше лаьлла водаш дIа-юха эрзе вIашгIехьа а ца доаллаш кIаатIакхетсай машин. Цига чIоагIа лозадаь Шахидова пуьха чаьха вагIа Б. Эдиеви. Колхоза машин йоаьяь.

Ши саг лозаваь шофера С. Абасва беккаргIа ЗИЛ-130 автомобилан геплонаш вIашагIкхийттача.

Геттара чIоагIа лозадаь хиннав мотоциклаца тIехIаргIанийкха Экажевски — Юртара саг. Мотоцикла лехкаш ваьгIав ноапа хиннав.

Цу дийнахьа шин авари яй 1737 автоколонне водителаша.

М. Алиева лехкаш хиннача машина кабина чура йоэжав пассажир. Пассажир венна.

ГIашь воагIача сага машин тIатехай В. Вартаняна. Цхьабакъда из авари яра бежна хиннав водитель меттел, гIашло а, машинаькъахой больнига лор А. Вакутине. Юхе кхеьча йоагIаш автомобиль йоллашехьа а хьалхенка гIолла тIехьакха еннай из.

Дa хьалхагIа наькъагIа лелара правилаш толхаьй шу коллективерча шофера Ш. Эльмурзоева, хIаьта из бахьаш долаш машин тIакIадуIа а кхессай.

Шин дийнахьа кхо авари яр 1337 автоколонна водителий дисциплина эсала хилар, коллективе беш лерттIа хьехама болх ца хилар да.

БIаьстта а дийна бераш дукха арахьа хилара дувзадена уж машенашта кIалъухаш хула авареш дукха я. Аьхха дIадахача цхьан кIиргагIа 7 хатар хиннад. Цу хатарашка кхо бер дийнад дахьена тайп-тайпара човнаш яьй.

Наькъашка машенашта кIалъухаш бераш дукха лозадаро хьахьокх, берий дисциплина кIезига хилар, боккхагIчар цар йоакхо ца еш, наькъагIа лелара правилаш Iомавра болх во беш хилар.

ШагIа, классе сагото, во чу да дайтара наькъагIа лелара правилаш йовзийта еза берашта, наькъагIа лелара кодексо кхар кхоачашдайта веза царга.

Даагхеххача хана бал бита йиш йолаш-баш из болх, хIара денна бала баргба, из.

Наькъа тIа хиннача хатара хьалхара жоп дала дезаш да водителаш а, кхыметтал уж цуьна бехке ца бов а. Наькъа тIа бер бIаргадайча, нагахьа санна машин шхесоне эшаш хула а аьнна, хьалхагIа а тергло еш хила веза царех хIаравар.

ДIадахача шерагIа 43 авари яьй Нохч-ГIалгIайчен автокъашка. Цига кхо саг вейнав, 25 сага тайп-тайпара човнаш яьй.

А. ЧЕБУШЕВ.

Культура хоамаш

«Ассинский» совхоза культура ЦIагIа чаккхьаьр Котала 30 шу дизара хетаьь «Кхертlоша эзэ тоханo» яхача И. Падерина книжках йола дешарий конференци. Из кийчьараш юртарча библиотека библиотекарь М. Х. Русскаш хьехархо О. Н. Корнилова бар. Конференце дакъа лоацаш бар дешархой совхоза кагирхой. Книжка дуьнача хьинаре дакъа лаьцар дешарше.

Укх деношка Ассински № 2 йолча юкъерча школе М. Ю. Лермонтова вахарах кхоллемах хетаьь вIашагIкхетар хилар. Дукха къахьийгар дешархоша а хьехархоша а Р. П. Уланцева, О. И. Коркина а вIашагIкхетар свекърдайе чакк даккхара. Школе кийчьаьр выставка — Лермонтова произведенеш тIара дешархой дихагIдола сурташ.

Сийлахьча поэта вахарах хаьна дийцар итталгIча класса дешархочо Н. Тимченкос. Цул тIехьагIа «Лермонтов Кавказе» яха доклад йир Хашиев Таисо.

Цкъа Ленинградe Пушкински цIагIа музейни зале къамаьлашка хьожаш воаллаш литературовед Андроников Ираклийна цIаьхха бос байна сурт новкъостало. Цу сурта тIара вар чIоагIа Лермонтова тара дестав хиннав. Из бокъонза Михаил Юрьевич Лермонтов хилар къоастадаьд. Дукха къахьега дийзар Андроникова а, миттa кхыча тохкамхой а. Цунах лаьца дийцав 7-ча класса дешархочо Дегтярева Ленас.

Цул тIехьагIа чтецай конкурс хилар. Цига дакъа лоацаш эзэ хIара классера шийша саг. Чулоацам ца бар хьабоззийтан къаьстта дика дийшар «Незабудко» яха стихотворени 9-ча класса дешархочо Потаненко Люсас, «Листок» яхар 7-ча классера Т. Сухиниас. ВIашагIкхетар чаккхдоалаш викторина хилар.

Викторине хотбаьнараша дакъа лоацаргда районни хьажаре.

«Со Советски Союза гражданин ва» — миттa яр Ассински № 2 йолча юкъерча школе ялхайтта шу дизача дешархошта паспорташ дIадалара хетаьь хинна торжествени сайре. Керда паспорташ хьанийнараш дакъьал а буоцаш РОВД паспортни стола начальника З. Плахутянас СССР граждана цIи лекха лоаттае тIаьхьадайтар дешархой.

М. АЛУЕВ.

Пайдане сайре

Укх тIеххьарча хана кастказста школашка хьоашагIа баьхке хул Дай-мехка Сийлахь-боккхача тIема ветеранаш. Мелла доккха гIуллакхаш шоай дале а, уж юкъагIа а дите, дешархой болча боагIа уж. Цар Iалаьмате дика кхетаду кагирхошта патриотически кхетам балар. Даьке дукха езаш къона тIехье кхеенга мел боккхача лоархIаме гIуллакх да.

Дукха да безаш тха школе енар тIема ветерана бахьехчица дийна, хIаьз Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университете хьехархо йола Григорьева Ольга Антоновна. Боккхача теркамца ладувгIар, дешархоша тIема ветерана дувцарчига. Ольга Антоновнас турпала моастагIчух дIаэш бIайчача шай новкъостех дувцар, тIема турпалий сий дио дешархоша, беррига аьхатерра хьал а гIайтта.

— Разведчик хилара дуккхалар ия, — дуаш тIема ветерана шу халача, чоалхенча гIуллакхах. — Сай бакъа чIоагIа вахьадоалар соца, дика веший мотт карал соьгIа, цхьан хана школе Iомаьаь хиа дуккхадар а масала, чичкаш, сурташ дехкига, истори, география, кхыдола предметаш дика хоаш хилар. Цу деррига соьгIа хIама дика дагадоагIаш хилар а да Iалаьмате чIоагIа эшаш. МоастагIчун доазон тIа волаш, дагахехача хана карта тIа хьажа йиш яча хул.

Каргабоалебаьча шишашкара дукха къайленаш гучаяха езаш моттиган ийслоа Ольга Антоновнай. Немций чIоагIа цециубвалар таржам дешбоача йолчу мехкарашта тIехдика немций литература, музика, искусство йоаш хилларах. ХIана аьлча, тахан хьалха дийнадар Росеева нах дешаргйоазье ле хоаш. культура фуй ца хоаш, оакхарий саьга ба кхаш.

МоастагIчунгара Кенигсберг хьошка операций кийчъеба а дакъа лоаллаш хиннай Ольга Антоновна. Из кийчо дика чакхьаьнкхар бахьаш долаш цуьн лийнахьа фашистех мухьаьлькхабий Кенигсберг. Цига хьиапе дакъа даьарах Шеча Седьхьин орден еннай Ольга Антоновнайна.

— Тием тIа этара чкъаргIа дет берани доддеш бIаргадайча, — дуаш ветерана. — Фашисташ боабаш етташ йолайоча берий бешамаш, школаш, доадоре бераш.

С. ДЕМЕНТЬЕВСКАЯ,
Грознерча № 19 йолча юкъерча школа хьехархо.

СПОРТ

ЯХЬ ЛЕЛАЕШ—144 АТЛЕТ

Укх деношка городе Назране чаккхдаьлар шоай лоIаме цIалтокаргах ляташ «Урожай» обществе хьалхе якхара кьоасамаш. Цига дакъа лаьцар кхойтта командерча 144 атлета.

Чемпионаш хилар грознески горсовета командера У. Магомадов, Р. Альбекхаджиев, В. Масаев, Аргунера С. Кагаев, Шалински районера С.-Э. Абдулмуслимов, М. Ибрагимов, Назрановски сельхозтехникумера К. Плиев, Грознески районера Р. Эльдерханов, Урус-Мартановски районера Х. Юсупов, С. Шамсадов.

Командин зачете хьалхара моттиг яьккхар Урус-Мартановски районерча спортсменаша, цкъаче тIехьа ба шолгIий хоалагIча моттиге — Наурски района викалаш.

— Дукха а доагIашкой гулбелар шу къовсамашка, — дувц «Урожай» ДСО республикански совета инструктора Ульбиев Эльмарзас. — Къаьстта хозахеташ да из, хIана аьлча хIанзалца 8—10 командаш мара хилайар къовсамашка дакъа лоацаш. Яхьашка этара хьалха дакъа лаьцар Малгобекски Ачхой-Мартановски районий атлеташа. Цо гойт юрташкарча кагирхой спортаца безам дахлуш хилар.

Т. КРУНУРОВ.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИИ
СОВЕТСКИ ЭСКАРЕ ГIУЛАЕХ ДАЬ БАЬИНА
ЦIАВАЬККА ТIЕМАХОЙ!

— операторa,
— технологически оборудовани ремонт еча слесара,
— токара,
— лаборанта,
— электромонтера,
— КИП слесара,
— насосийн компрессорийн машиниста

— специальносташ Iомае шуьн безам бале бакхе отта А. Шерипова цIерагIча Грознески мехкдаьтта чаккхдоахача заводерча бола бе йолаьча технологически установкашка. Льготаш йолаш вейсе ваха бокъо я ду укхаза.

Специальносташка хьажиа 3—6 бетта лаьрхIа веша а вовийта завода цехашкей лабораторешкей производственни практика чаккхйоаийтаргья. Дезал боаца болхлой дика кийчьаьча общежитеца IалашйергIа, «Грозный нефтяная — 36 участок» яхача поселка лела льготаш дугагья.

ШО ТХА ЗАВОДЕ ДАХКАР А. БАЛХА ХЬАЛАШ ДОВЗАР А ЛОЙ ТХОНА

Балха ве безам бар, ду деша духтIавала лоаш вар ваха веза: г. Грозне, Победа проспект, 40. адресагIа йолча мах балха вигтебарек информаци бюро е Заводской районерча А. Шерипова цIерагIча Грознески мехкдаьтта чаккхдоахача заводе.

ЗАВОДА ДИРЕКЦИ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

24 апрель
I программа

9.00 — Передачий программе. 9.05 — Воссбола телевидени. IуьйрIанара гимнастика. 9.20 — Керданараш. 9.30 — Воссбола телевидени. «Хьо хилав чу книжка». 10.15 — Воссбола телевидени. «Хьесть» яха телевизионни художественни фильм. 11.05 — [illegible] концерт. [illegible] 14.25 — Передачий программе. 14.30 — Воссбола телевидени. «Исследие» яха телевизионни документальни фильм. 15.00 — «Война Iалам [illegible]». 15.20 — Дай-мехка гIоллаш. Узбекски Советски Социалистически Республика. 15.45 — Шахматаш [illegible] 16.15 — «Оллимен» яхача телевизионни [illegible] 16.45 — Воссбола телевидени. [illegible] 17.30 — [illegible] 18.00 — Хоамашта [illegible] 18.10 — Фильм. 18.15 — [illegible] 19.30 — Миллионий ленински университет. Советски патриотизм [illegible] 19.00 — Сийлахь-йоккхача котале 30 шу дизар. [illegible] 19.50 — Музыкальни пауза. 19.55 — «Ухахцiеха». СССР медицински Iилмий академа академика Блохина ца беседа. 19.55 — Брагинский, Рязанов [illegible] Московски академически театра «Сослуживцы» яхача фильм-спектакле премьера. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Сослуживцы» яха фильм-спектакль дIахо еъь. 21.40 Баскетболах йола СССР чемпионат Киевера передача. Чаккхенгара — керданараш, передачий программа.

II программа

18.00 — Керданараш. 18.15 — Воссбола телевидени. «Самуттаье [illegible]». 18.30 — Музыкальни пауза. 18.35 — «Нохч-ГIалгIайчен гIоллаш». Информационни программа. (нохчий, гIалгIай меттала). 18.50 — Фильм. 19.00 — Воссбола телевидени. Халхарий ансамбла выступлени. 19.30 — [illegible] программа (нохчий меттала). 19.55 — Шоана, фильм. 20.05 — Невесташ, моана.

21.30 — Киножурнал. 20.30 — Передача Халидов (нохчий меттала).

25 апрель
I программа

9.00 — Передачий программе. 9.05 — Воссбола телевидени. IуьйрIанара гимнастика. 9.25 — Керданараш. 9.30 — Брагинский, Рязанов. Маркоске цIерагI йолча Московски академически театра «Сослуживцы» яха фильм-спектакль. 11.40 — «Поэзия». Днеч Кнечева [illegible] 14.00 — Передачий программа. 14.25 — Воссбола телевидени. [illegible] документальни фильм. 14.55 — [illegible] Академика Долленжаля выступлени. 14.45 — Воссбола телевидени. [illegible] 15.30 — Воссбола телевидени. [illegible] художественни фильм. 17.00 — Документальни фильм. 17.15 — «Нохч-ГIалгIайчен гIоллаш». Информационни программа (нохчий меттала). 17.35 — Хоамаш, реклама. 17.40 — Идеологически йолча [illegible] «Тха [illegible] университет». 17.55 — Киножурнал. 18.00 — [illegible] 18.15 — Фильм. 18.30 — Хоамашта [illegible] «Советски архитектура [illegible]». 18.35 — Воссбола телевидени. [illegible] Телевизионни документальни фильм. 19.30 — Воссбола телевидени. Советски поэтий стихаш. 19.40 — Воссбола телевидени. [illegible] яхача телевизионни художественни фильма премьера. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Воссбола телевидени. Штрауса оперетта йола «Венский карнавал» яхача телевизионни музыкальни спектакля премьера. Чаккхенгара — керданараш, передачий программа.

II программа

17.00 — «КIиран новкъарле». 17.30 — Воссбола телевидени. фильм-концерт. 18.00 — Керданараш. 18.15 — Воссбола телевидени. [illegible] мультфильм. 18.30 — Документальни фильм. 18.40 — [illegible] Ставропольски управлене коллектив (нохчий меттала). 18.50 — Шоана, бешаш. 19.00 — Сийлахь-йоккхача котале 30 шу дизар. «Тiемахо-цIенехь, доттагIаш — новкъостех». Нохчо 1438-гIа йолча автоколонна коллектива юкъе. 20.00 — [illegible] цIерагIча театра спектакль.

РАДИО

24 апрель

6.30 — «Юртара вахар». Колхой бешашкашка (гIалгIай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ахарош. 7.30 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Кагирхойх йола хаам (гIалгIай меттала). 9.00 — Интернациональни доттагIалла [illegible] (нохчий меттала). 9.20 — «Коммунистически хетаташ хIоахкахь» яха передача (гIалгIай меттала). 9.30 — Ахарош. 9.45 — «Къахьегамах сий долаш ва саг» яха корреспонденци (гIалгIай меттала). 10.00 — «Къона тIехье» (нохчий меттала). 10.10 — Экономически знаней болхлой факультет. «Производственни [illegible]» яха беседа (нохчий меттала). 10.30 — «Болхлой [illegible]» яха радиогазета (нохчий меттала). 10.50 — Хоамашна [illegible] (нохчий меттала). 19.00 — Керда хоамаш (нохчий, нохчий, гIалгIай меттала).

25 апрель

6.30 — «Юртара IуьйрIа». Хьаьт хьуллакхара тIехьа къовсам моттаду [illegible] (нохчий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ахарош. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — «Веза хьо сона» [illegible] яхача [illegible] концерт (нохчий меттала). 9.00 — «Цхьа дерия юкъе» яха [illegible] (нохчий меттала). 9.15 — «Хьажкlаш [illegible]» яха концерт (нохчий меттала). 9.45 — «[illegible]» Урус-Мартановски района «Гехински» совхоза [illegible] (нохчий меттала). 10.00 — «Медицина [illegible]». [illegible] выступлени (нохчий меттала). 10.15 — «Атеист» яха радиожурнал (нохчий меттала). 10.30 — Юрта болхама къахьегамхошта [illegible] концерт (нохчий меттала). 19.00 — Керда хоамаш (нохчий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллаш Грозне хIозие — дукха морхаш а йолаш, йоахаш а йолаш. малхбоалехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хо хилаш фегара температура республике гIолла 18—23. Грозне 20—22 градус йоала йолаш хилаш тарлу. Кхана лоамех морхаш а йолаш, юкь-юкъе ехха а ехкаш, доггаьна йоахаш а йолаш; доха а хоаллаш, малхбоалехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а йекхаш ю хилаш фегара температура буьйсанна 2—7, дийнахьа 17—22 градус йоахаш болаш хилаш тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина урам, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактор — 2-44-88; редактора зам. — 2-30-11; [illegible] секретаре — 2-34-30; партийни вахаран культуран отделе — 2-42-40; промышленносте отдела — 2-42-30; юрта бахама отдела — 2-42-30; письмий отдела — 2-80-71; бухгалтере — 2-54-30.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 2-44-88; зам. редактора — 2-30-11; ответственного секретаря — 2-34-30; отделов партийной жизни и культуры — 2-61-40; отдела промышленности — 2-42-30; отдела сельского хозяйства — 2-42-29; отдела писем — 2-80-71; бухгалтерии — 2-54-30.

«Грозненский рабочий» издательство типографи, Революцин проспект, 7/34.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/34.

Газет печатни [illegible] [illegible]

Заказ № 3079.